

Стефанчишена Т. М.

зав. інформаційно-бібліографічним відділом,

Наукова бібліотека НУ «ОЮА»

МЕТОДОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ

Сучасний етап розвитку науки зумовив удосконалення її концептуальних основ і наукової методологічної бази. У зв'язку з цим істотно посилився інтерес до історії юридичної науки взагалі та до становлення певних науково-правничих шкіл, зокрема. У свою чергу, науково-правничі школи створюють та розвивають певні особистості. Тому наукові біографії набувають особливого значення для засвоєння досвіду юридичного минулого як внутрішнього чинника розвитку юриспруденції.

Наукова біографістика як напрямок в історії певної галузі наукових знань, зокрема юридична біографістика в історії держави і права, дозволяє за допомогою методу детального аналізу творчого шляху вченого в соціокультурному контексті епохи вийти на більш високий рівень теоретичного узагальнення. Це необхідно для виявлення основних тенденцій в еволюції юриспруденції та співвідношення в ній об'єктивних і суб'єктивних чинників з метою відтворення більш детального правового та державного розвитку [1].

При укладанні життєописів знакових особистостей науковців, які є фундаторами сучасної наукової юридичної школи Національного університету «Одеська юридична академія», важливою складовою цього процесу є методологія здійснення наукового пошуку та обробки інформації у процесі створення бібліографічних показників. Очевидним є те, що поєднання різних методів дозволяє один і той же предмет дослідження представити по-новому. Саме комплексний підхід при формуванні методологічного інструментарію дослідження надає можливість акцентувати увагу дослідника на різних аспектах предмета, який досліджується – структурних, функціональних, казуальних, історичних тощо, та вийти на

інтегральний рівень його розуміння [2].

Основним науковим методом, який використовують бібліотеки у своїй роботі при створенні бібліографічних та біобібліографічних покажчиків, є системний. Саме він надає можливість найбільш об'ємно, повно охарактеризувати об'єкт дослідження (будь-то науковець чи Одеська школа права взагалі). Наприклад, працюючи над покажчиками серії «Вчені Національного університету «Одеська юридична академія» використовувався системно-структурний метод, який дозволив поділити матеріал за специфікою наукових праць: монографії, підручники, навчально-методичні посібники, публікації у наукових збірниках, журналах, газетах. При цьому до системно-структурного методу залучається історичний, який передбачає побудову матеріалу за хронологією (так у покажчику «Олег Юрійович Нетудихатка» було складено тематичну карту авторського поля досліджень науковця).

У покажчику, присвяченому Сергію Васильовичу Ківалову 2014 р. видання, вперше у нашій практиці було включено праці, які ілюструють найбільш важливі напрями його наукової та політичної діяльності: розвиток Одеської школи права; стратегічні напрями реформування юридичної освіти в Україні, європейська система захисту прав людини тощо.

Системно-структурний метод у поєднанні з історичним покладено в основу побудови алгоритму пошуку та розміщення матеріалу у покажчиках «Одеська школа права. Публікації науковців 1997-2007», «Одеська школа права. Публікації науковців 2008-2011» та «Національний університет «Одеська юридична академія» – шлях до успіху». Доречним було залучення статистичного методу, оскільки у цих виданнях представлені усі монографії, підручники, навчальні посібники, методичні видання, робочі програми наших науковців, які зберігаються в Науковій бібліотеці університету.

Більш детально розглянемо практику використання та можливості біографічного методу при створенні біобібліографічних покажчиків «Вчені Національного університету «Одеська юридична академія».

Біографічний метод як концептуальний підхід до вивчення особистості, заснований на уявленні про те, що особистість є «продуктом» власної біографії чи історії свого життя. Його можна стисло викласти у формулі «особистість – це життєвий шлях людини». У ньому втілений специфічний принцип аналізу особистості – через історію її розвитку та становлення. Створення бібліографічних посібників дає можливість не тільки зберегти правову спадщину для подальших досліджень, а й проаналізувати праці вчених, визначаючи взаємозв'язки і взаємовпливи наукових досліджень, виявити послідовників наукового напрямку, відобразити унікальний внесок кожної наукової школи в розвиток юридичної науки, сприяє наступності поколінь науково-дослідних і педагогічних кадрів.

Джерелом біографічної інформації для дослідників виступають енциклопедичні та довідкові видання, до яких відносяться й видання, які традиційно створюються бібліотеками – це біобібліографічні покажчики та словники. Отже, бібліотеки є важливою ланкою не тільки у зберіганні надбань певної науково-правничої школи, але й у створенні інформаційних продуктів, які упорядковують та систематизують цю інформацію.

У перших випусках серії «Вчені національного університету «Одеська юридична академія» традиційно у структурі виокремлювався розділ «Біографічний нарис» чи «Коротка біографічна довідка». Поступово відбувається трансформація, так би мовити, сухих беземоційних назв розділів про біографію учених, у такі, як «О человеке с улыбкой», «Правоведческая самобытность», «Кто постигает новое, лелея традиции, тот может быть учителем» (назва запозичена з висловів Конфуція) (покажчик «Ю. М. Оборотов»). Використовуються інші засоби розкриття біографічних відомостей: інтерв'ю з науковцем (покажчик «О. Ю. Нетудихатка»); спогади про ученого його учнів (покажчик «В. П. Колмаков»); вітання з ювілеєм наукової спільноти (покажчики «Ю. М. Оборотов», «І. М. Сирота»).

Дослідження у сфері юридичної біографістики, які здійснює наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія»,

важливі не тільки для суто бібліотечної діяльності, вони є корисними і для навчального процесу університету. Слід зазначити, що в останні роки зменшується кількість часів викладання дисциплін загальнотеоретичного спрямування. Можливо, це має сенс, оскільки юридична освіта ще за радянською традицією є дещо відірваною від практичних проблем. Але важливим тут є не впасти в іншу крайність та розглядати освіту юристів лише як процес вивчення на застосування відповідних нормативно-правових приписів. Юридичні вузи традиційно готують юристів за спеціальністю «Правознавець», а це передбачає, що він покликаний і повинен знати більше, ніж «закознавець», а саме – оволодіти такою галуззю знань про закономірності розвитку права і держави, як правознавство та державознавство (праводержавознавство) [3]. Іншими словами, викладання держави і права повинно охоплювати не лише текстуальне сприйняття засвоєнню знань.

Студент, який здобуває освіту юриста, має володіти певним рівнем загальнокультурних та професійних знань та вмінь, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність, та які сприятимуть формуванню його компетентності у сфері юриспруденції. І саме навчальні дисципліни загальнотеоретичного спрямування (теорія держави і права (загальнотеоретична юриспруденція), вступ до спеціальності, історія держави і права та ін.) формують ці світоглядні якості.

Останніми роками у юридичних вишах запроваджується навчальні курси, предметом вивчення яких є відповідні школи права. Так, у Національному університеті «Одеська юридична академія» вже кілька років, як впроваджено навчальну дисципліну «Історія Одеської школи права», яка викладається на 1 курсі. Предметом вивчення цієї дисципліни є еволюція юридичної освіти в Одесі, а також передумов, закладання підвалин та подальшого розвитку Одеської школи права, починаючи з часів утворення Імператорського університету до сьогодення. Метою цієї навчальної

дисципліни є: ознайомлення студентів з історією виникнення, формування, становлення та розвитку Одеської школи права та науковим, науково-педагогічним внеском учених-засновників галузевих науково-правничих шкіл; формування у студентів широкого загальнокультурного світогляду та правової культури професійного юриста, виховання поваги до кращих традицій Одеської школи права [4].

При укладанні вищеназваного навчального курсу викладачі активно співпрацювали з науковою бібліотекою, і не лише для укладання відповідних рекомендаційних списків літератури для опрацювання. Науковою бібліотекою Національного університету «Одеська юридична академія» у 2004 р. започаткувала серію «Вчені Національного університету» Одеська юридична академія», у які традиційно до ювілейних дат випускалися біобібліографічні покажчики. Наш доробок, який сьогодні налічується 26 випусків, став складовою навчального курсу «Одеська школа права».

Отже, такий специфічний науковий продукт, який створюють бібліотеки, використовуючи потужний арсенал дослідницьких методів, як бібліографічні покажчики, сприяє розкриттю діяльності науково-правничих шкіл. Традиційні дослідження, які здійснюють бібліотеки, створюючи бібліографічні, біобібліографічні покажчики, словники тощо, можуть і повинні трансформуватися, при цьому розширюючи можливості методів їх створення. Сучасні ІТ-технології значно розширюються наші можливості, надаючи можливість долучитися до майже необмеженого джерела інформації, з одного боку. А з іншого – і наші напрацювання стають доступними необмеженій кількості споживачів наукової інформації. Тим самим бібліотека виконує одну із своїх основних функцій – освітянську, популяризуючи досягнення науковців, зокрема Одеської школи права.

Література

1. Арнаутова Л. П. Біографічний метод у юридичних дослідженнях / Л. П. Арнаутова // Креативність загальнотеоретичної юриспруденції :

монографія / за ред.. Ю. М. Оборотова. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 311.

2. Крейденко В. С. Библиотечные исследования : учеб.-метод. пособие. – Москва : Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007. – С. 33.

3. Юрична дидактика : посібник із викладання права та юридичних дисциплін / за ред. Р. О. Стефанчука; авт. кол. : В. С. Бігун, Н. М. Крестовська [та ін.]. – Київ : Вид. СПД Юсип'юк В. ., 2009. – С. 19 .

4. Історія Одеської школи права : навч.-метод.посібник для студ. 1 курсу / М. Р. Аракелян, А. М. Василенко, О. В. Горяга [та ін.]. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 3.